

Kvælstof modellering på national skala

– nye nationale N-retentionskort

GEUS, DCE og DCA, Aarhus Universitet og DHI

Seniorforsker, Anker Lajer Højberg, GEUS

Disposition

- Baggrund for projektet
- Ramme for problem og projektløsning
- Beskrivelse af modeludvikling
- Særlige udfordringer
- Forventede resultater

Baggrund for projektet

Modelstrategiprojekt – NST

“Implementering af modeller til brug for Vandforvaltningen”

Formål

- Implementere modelværktøjer til brug for vandforvaltningen, herunder vandplanlægningen og vandmiljøovervågningen
- Videreudvikling af eksisterende modelsystemer

Modelværktøjer som grundlag for nationalforvaltning

Oplandsmodel til belastning og virkemidler

- Udvikling af ny generation af retentionskort

Kvælstof kredsløb – 1990-2010

• <u>Gennemsnits tal 1990-2010</u>	1000 t N/år
• N udvaskning rodzonen:	212
• <u>N reduktion i grundvand:</u>	<u>124</u>
• N brutto udledning til overfladevand:	86
• <u>N brutto udledning fra punktkilder:</u>	<u>11</u>
• N brutto udledning til overfladevand:	97
• <u>Retention i overfladevand:</u>	<u>22</u>
• N belastning til marine områder:	75

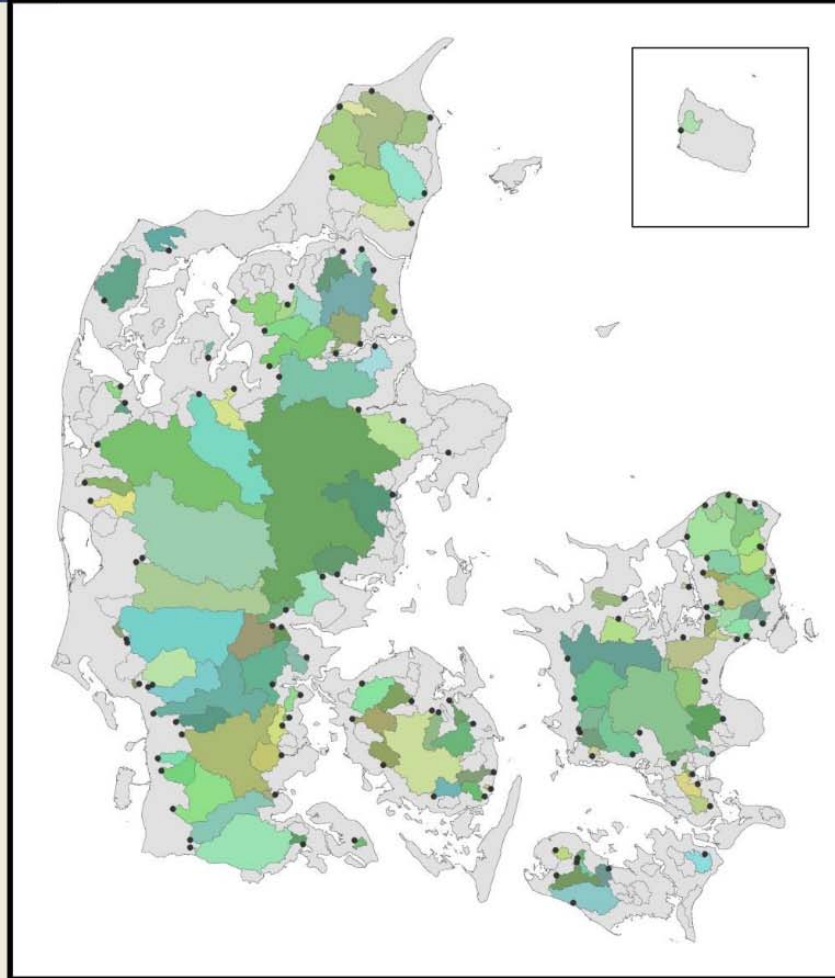
N-retentionskort

Observationer af nitrat fra ca. 1/2 af landets areal

- Øvrige del skal estimeres

Eksisterende retentionskort baseret på:

- Simuleret udvaskning og målinger i vandløb
- Modelberegninger
- Differentieret regulering stiller krav til estimering af retention på mindre skala

Oplandsmodel til belastning og virkemidler

Formål

Udvikling af værktøj/kort der for hele landet giver mulighed for en distribueret:

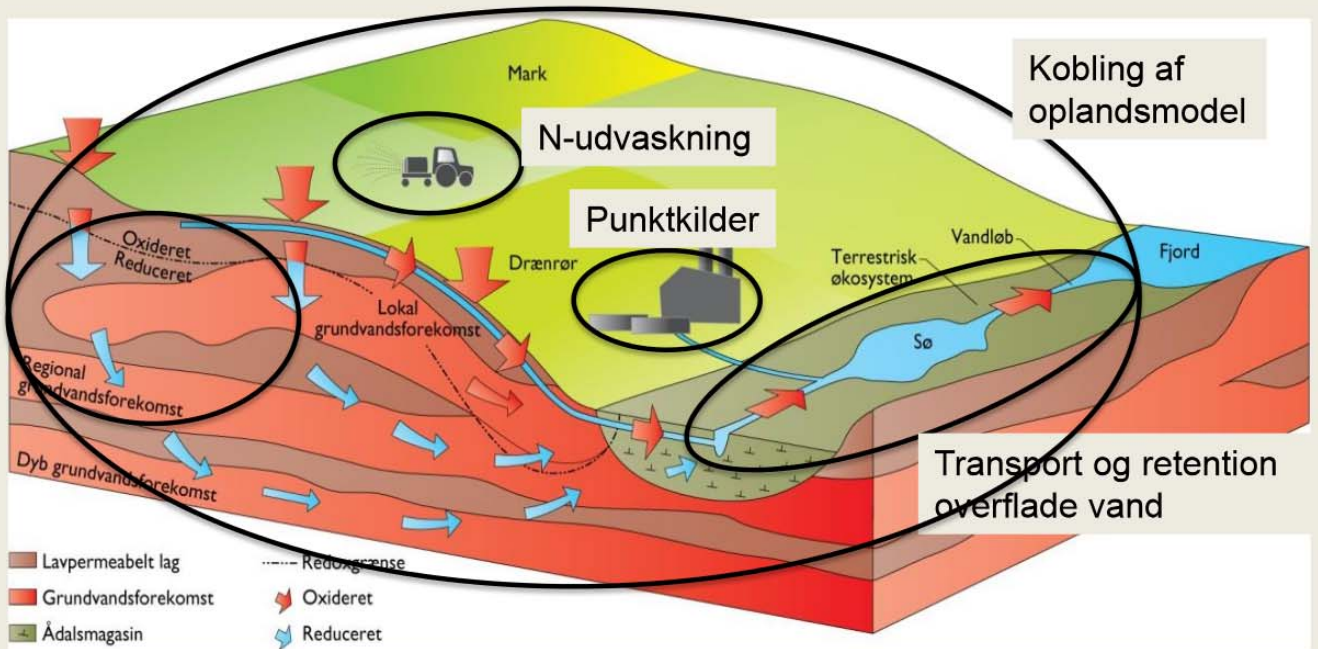
- Beregning af vandafstrømning og belastning af kvælstof (og P) fra "jord til fjord" – ny koblet grundvands -og overfladevands oplandsmodel
- Placering af virkemidler og vurdering af effekt
- Ny generation af N-reduktionskort - "Jord til Fjord"

Projekt begrænsninger

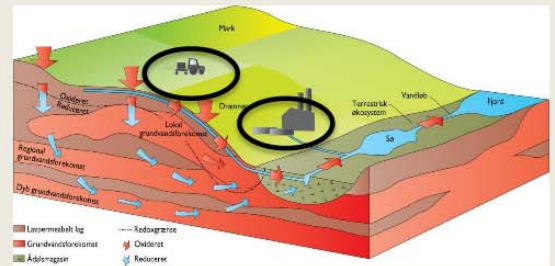
Skal være udviklet til anvendelse i 2. vandplansperiode -> Tager udgangspunkt i eksisterende værktøjer, der kun i begrænset omfang kan nås at videreudvikles

Der gennemføres ikke nye undersøgelser eller indsamles nye data i projektet -> skal etableres på nuværende viden

Oplandsmodel til belastning og virkemidler

N-kilder

N-Udvaskning

- Mark: Landsdækkende beregninger med NLES model
  - Statistisk model til beskrivelse af N-udvaskning fra landbrugsarealer (anvendt i VMP midt- og slutevalueringer, grøn vækst)
  - Udvasning for perioden 1990 – 2011
  - Rumlig fordeling afhængig af datagrundlag, fra 2003 på markblokniveau
  - Disaggregeres til dagsniveau med Daisy
- Øvrige arealer
  - Typetal: natur, skov, hegn, parker, etc
- Typeoplade (1990 – 2011)
  - NLES beregninger i typeoplade med detaljeret data for hele perioden til understøttelse af nationale beregninger i periode med data af grovere detaljering
- N-markbalance (registerdata 2005 – 2011)
  - Resultater sammenholdes med NLES beregninger

Punktkilder

- National database

Transport og reduktion i grundvand

Grundvandsstrømninger

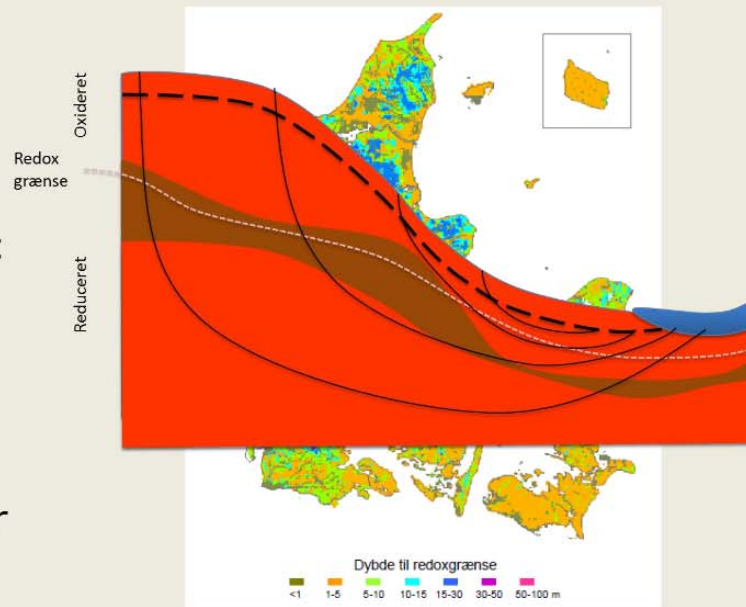
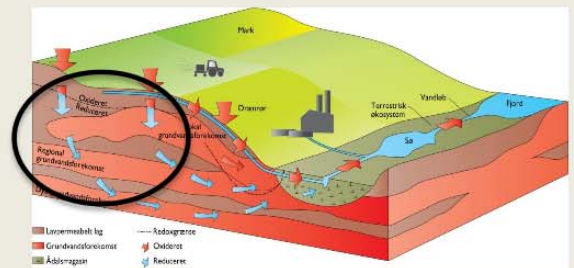
- Partikelbanesimuleringer med den Nationale Vandressource Model (DK-model)

www.vandmodel.dk

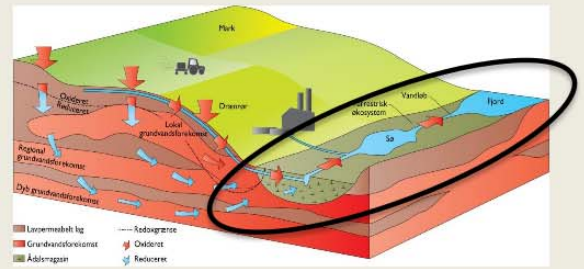
- Beskrivelse af ferskvandets kredsløb på landjord for hele DK
- Opstart i 1996, løbende opdateret med nye data og viden

Redoxgrænse

- Nationalt kort over dybden til redoxgrænsen
  - Baseret på ~12.000 observationer og geologisk tolkning
  - Opdateres i projektet

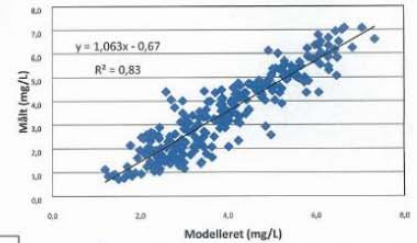
Retention i overfladevand

Nuværende anvendelse i DK-QNP model:
 Simple statistiske årsmodeller og omsætningsrater (kg N/ha).

Kvælstof model for søer.

Vindolf et al., 1996) på uafhængige data fra Bryrup Langsø, 1990-2010.

$$N_{lake} = (N_{pool} - F_{nret} * N_{pool}) / (LakeVol + Q_{load}(i)) \text{ , mg N/l}$$

Hvor .....

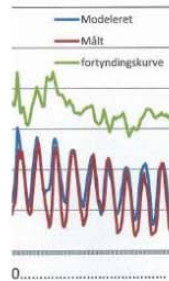
- N_{lake} er koncentration af N i søen slutningen af måned (i)
- N_{pool} er mængden af N tilført søen i måned (i) tillagt mængden af N i søen ved slutningen af måned (i-1)
- $LakeVol$ er søens vandvolumen (konstant) og Q_{load} er vand tilført fra opland det i måned (i)

$$F_{nret} = \text{Alfa} * \text{Theta}^{(T-20)}$$

- Alfa = 0.455 (+/- 0.074 C.L.)
- Theta = 1.087 (+/- 0.014 C.L.)
- T er månedstemperatur i søen

Windolf, J., Jeppesen, E., Jensen, J.P. & Kristensen, P. (1996): Modelling of Seasonal Variation in Nitrogen Retention and In-lake Concentration. A Four-Year Mass Balance Study in 16 Shallow Danish Lakes. - *Biogeochemistry* 33: 25-44.

edlige koncentrationer af total N i Bryrup Langsø. Nederst er også indlagt 'fortyndingskurven'. Altså den kvælstofkoncentration, der ville have været, hvis ingen af de indgående danske søer var indgået i

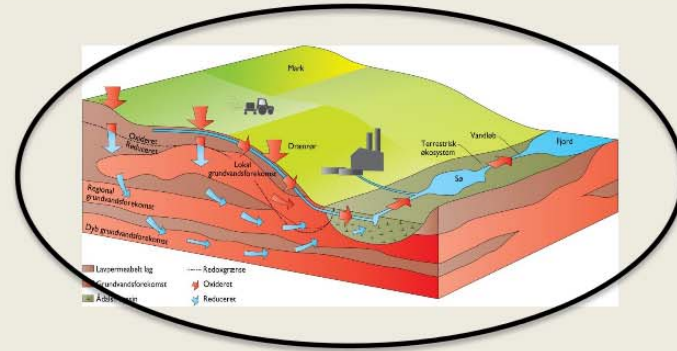
Nye modeller til modelkonceptet (månedstidsskridt):

- Validering og kalibrering af sømodel på nye massebalancer for større søer (typer).
- Ny metode for mindre søer (NOVANA)
- Udvikling af model for vandløb (litteratur).
- Udvikling af model for retablerede vådområder (VMPII overvågning, mv.)

Kobling af oplandsmodel

Kobling af modelberegninger i GIS

- Kobling af model beregninger på deloplandsniveau
- Massebalance indenfor delopland
  - Tilført: Grundvand, punktkilder, fra opstrøms vandløb
  - Fjernelse: Retention i overfladevand og virkemidler
- Nitrat routes gennem vandløbssystem
- National implementering, kalibrering af redoxgrænse og N-omsætning, test mod observationer (N-målinger fra ca. 200 stationer)

Etablering af retentionskort

Oplandsmodellen kalibreres mod målt N-transport

- Baseret på sammenligning mellem observerede og simulerede N-transport justeres retention i grundvand og overfladevand
  - Grundvand: justering af redoxgrænse for reduktion i grundvandszonen
  - Overfladevand: kalibrering af retentionsparametre
  - Overfladenær: konceptuel tilgang

Endelig retentionskort beregnes på baggrund af en "klimanormaliseret" periode

Modeltest ....

Måledata fra 1990-2011

17 små oplande

Kalibrering 1990-2011

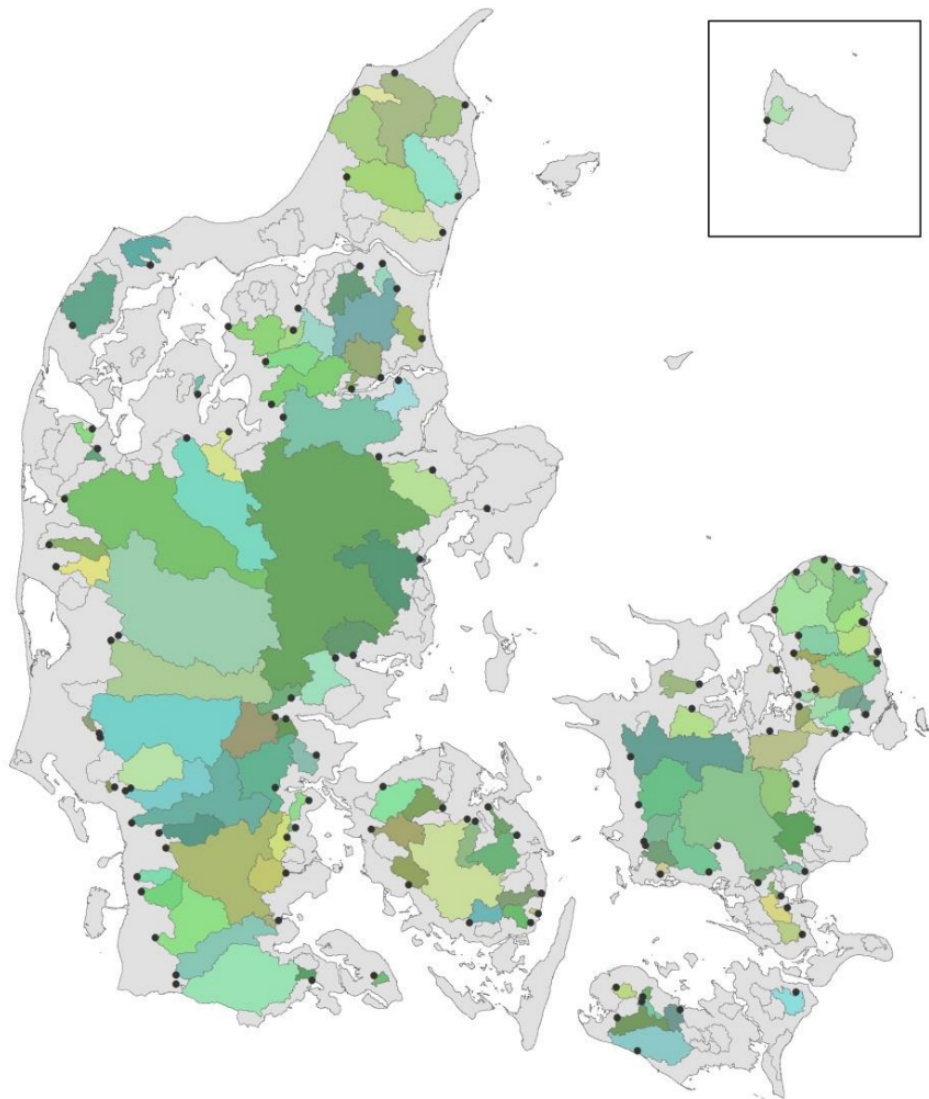
Kystnært

169 målestationer

Ca. 115 stationer med
kontinuerte målinger
siden 1990 (QNP)

Opstrøms stationer

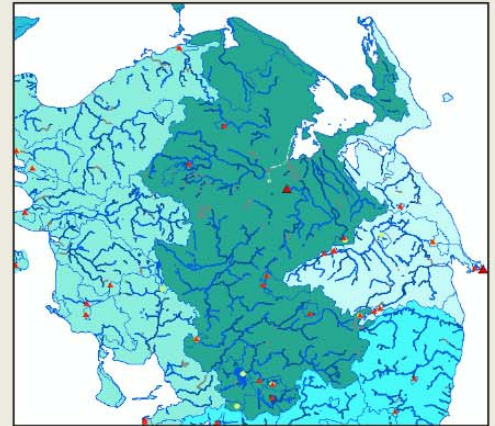
~30 målestationer inde i
landet anvendes også til
kalibrering

Pilotmodel og virkemiddelanalyse for hovedopland

Pilotmodel med fokus på

- Integreret stoftransport
- Virkemidler – vandstande og dynamik i vandløb og ådale
- Større detalje (dræn, vandløb....)
- Demonstration af virkemiddelsanalyse

Bidrager med

- National / lokal tilgang, bl.a. i forbindelse med estimering af usikkerhed
- Fordele og ulemper som vandplanværktøj
- Klimatilpasning – vandplan synergi

Særlige udfordringer

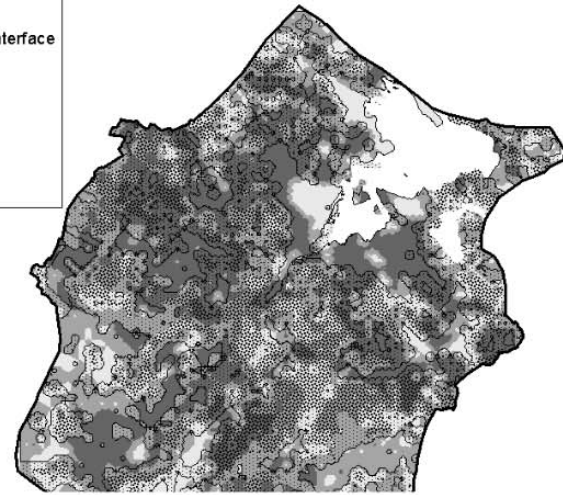
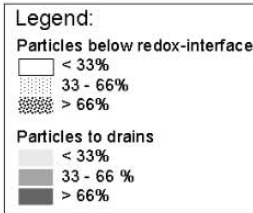
- En stor del af den nitrat der forlader rodzonen reduceres i grundvand (~2/3 på landsplan)
  - Store rumlige forskelle afhængig af grundvandsstrømninger og redoxgrænse, der generelt er dårligt kendt pga. få observationer
- Reduktion i lavbundsområder og ådale kan lokalt være betydelige
  - Kendskab til reduktion og rumlig variation generelt begrænset
- Lokale dræningsforhold generelt ukendt
- Resultater vil være behæftet med usikkerhed
  - Videnshuller (procesforståelse og beskrivelse heraf), behov for data og feltstudier samt modeludvikling
  - Usikkerhed i observationer og del-modelresultater (udvaskning, grundvand, overfladevand)
- Der er begrænsning på hvor lille skala resultater kan anvendes på

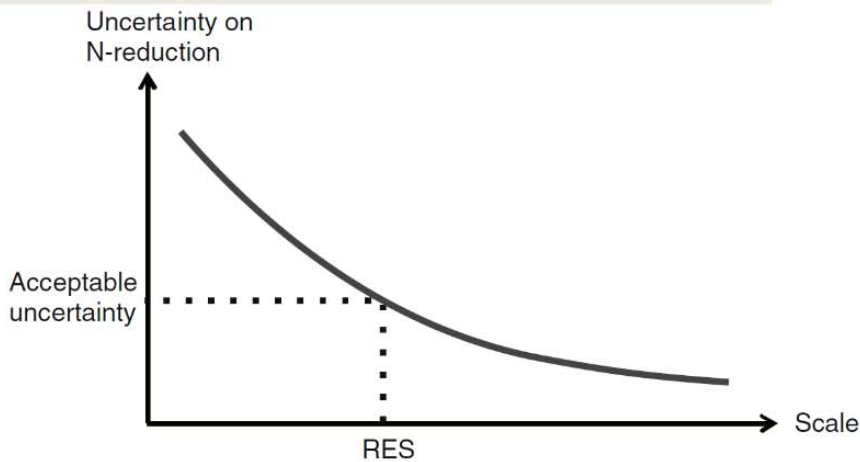
Usikkerhed og skala

Det er teknisk muligt at gennemføre beregninger på vilkårlig lille skala

Usikkerhed generelt stigende med faldende arealstørrelse

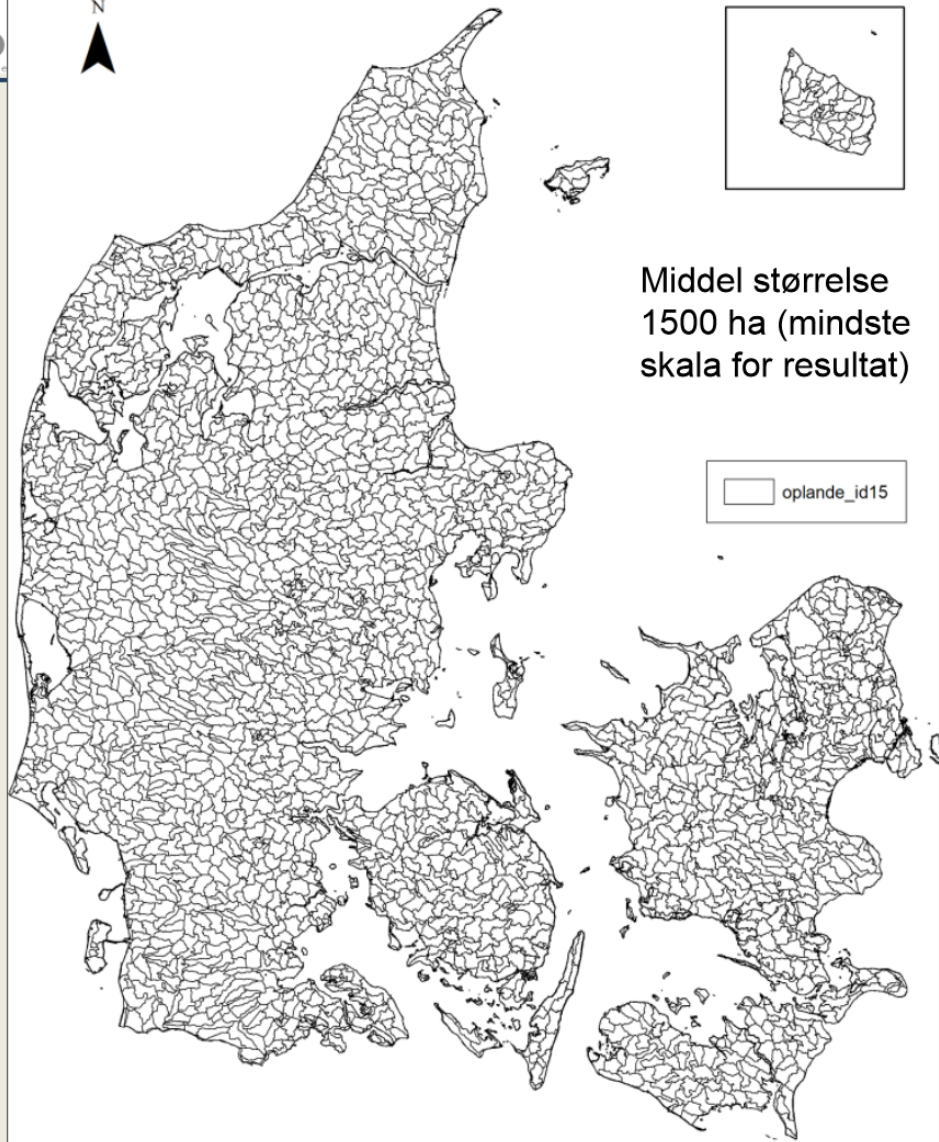
Vi kan kun estimere usikkerheden på den skala hvorpå vi har observationer

- Anvendelig skala er en afvejning mellem behov for lokale estimater og acceptable fejlmargien i udpegning af korrekte områder

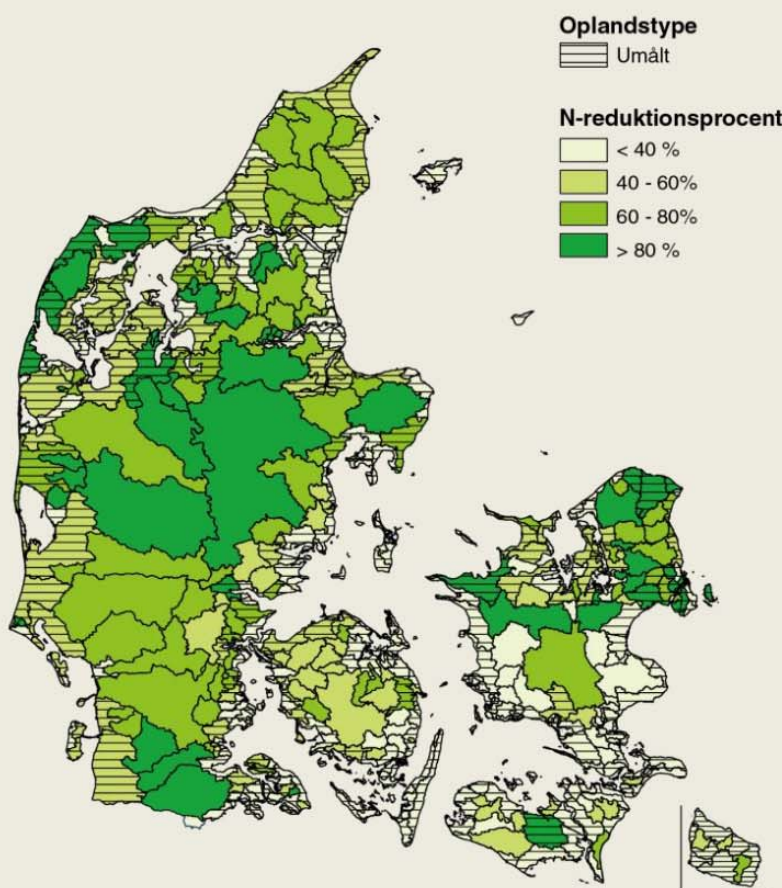
Middel størrelse
1500 ha (mindste
skala for resultat)

Polygontema til beregninger

- Deloplande med middel areal på 1500 ha udgør beregningsenhederne i oplandsmodellen (ID15)
  - Deloplandsstørrelse svarer til mindste oplande hvorfra der eksisterer observationsdata
- Ingen differentiering indenfor deloplande
- Skala for præsentation af resultater baseres på usikkerhedsvurdering
  - Usikkerhed forventes at variere mellem forskellige landsdele

Eksisterende nitrat reduktionskort

Produkter

- National N-udvaskning fra rodzonen
- N-markoverskud
- Nationale kort der på polygonbasis viser
  - middel af nitrat reduktionspotentialet i grundvandszonen
  - variationen i nitrat reduktionspotentialet i grundvandszonen indenfor polygonet
  - gennemsnit af kvælstof retentionspotentialet i overfladevandssystemet
  - middel af den samlede reduktion fra polygonet (landarealet) til kysten
  - usikkerheden i de estimerede reduktionspotentialer fra jord til fjord.
- Oplandsmodel (GIS-baseret) til beregning af N transport og omsætning baseret på de udviklede retentionskort.
- Detaljeret dynamisk pilotmodel for Odense Å med analyse af betydningen af opløsning, detaljeringsgrad og dynamik i relation til virkemidler og usikkerhed